

AZ ERDŐGAZDASÁGI TERMELÉSI RENDSZEREK ALAKÍTÁSÁRA IRÁNYULÓ FELVETÉS

Jérôme René

A legutóbbi időkig csaknem kizárólag a fanyersanyag előállítására irányuló termelésnek és a mezőgazdasági mintának megfelelően alakult ki az erdőgazdasági folyamat modell elképzelése: *magtól a felkészített, vagy feldolgozott faválasztékig*. Az erdősítéstől kezdve, a nevelésen át, a kitermeléssel befejezve közelítettük meg az erdőgazdálkodás egyes elméleti kérdéseit és legjellemzőbb sajátosságából, a hosszú termelési időszakból származtattunk számos nehézséget. Ez hovatovább kérdéssé teszi az ilyen modellek helyállóságát.

A kérdéssel először a fenyőtermelés népgazdasági (tulajdonosi) érdekeltségű jövedelmezőségének a számítása során kerültünk szembe. Az időtényezőt kamatoskamat számítással érvényesítő vizsgálatok során először *Faustmann* neve alatt közismert képletet alkalmaztunk, amely még a hagyományos modellen alapul. A kapott — meglehetősen alacsony — értékek elemzésekor rá kellett jönnünk, hogy ez a számítás helytelenül tájékoztat, mert a folyamat elején felmerülő erdősítési költség a faállomány teljes életkorán át kamatozva, túlzott mértékben veszi igénybe a véghasználat hozamát, eltorzítja az eredményt. A megoldást végül is abban a modellben találtuk meg, amelyben a fatermelés folyamata *a befejezett erdősítéssel indul és a nevelésen, véghasználaton át az erdősítési munkával fejeződik be*. A két legnagyobb volumenű erdőgazdasági munka így közvetlenül egymás szomszédságába kerül — a véghasználatot szorosán követi a felújítás — és nem érvényesül a kamatos kamat torzítása.

Ezt az újabb elgondolást — amelyet az ERDÉSZETI KUTATÁSOK és a FENYŐK TERMESZTÉSE ÉS A FENYŐGAZDÁLKODÁS nyomás alatt álló kiadványokban bővebben ismertetünk — ezt elemezve úgy tűnik, hogy a fatermelésen túl, az egész erdőgazdálkodás termelési folyamatát hűebben tükrözi. Az erdőnek ma már számos jóléti igényt is tartósan kell kielégíteni, de a faanyag is csak fatesten jöhet létre, így *az erdésznek nem fát kell termelnie, hanem magát az erdőt kell a különböző népgazdasági igények lehető legnagyobb mértékű kielégítése érdekében újratermelnie*, az adott természeti viszonyok célszerű hasznosításával. A termelési folyamat így nem fejeződik be a véghasználattal — bármilyen sok, népgazdasági szükségleteket kielégítő termék is keletkezik ennek során —, hanem csupán a felújult állomány útrabocsátásával — ami a legfőbb biztosítékot jelenti az erdő sokirányú hasznossága további érvényesülésének.

A modell-kérdéssel most, az erdőgazdasági termelési rendszerek kialakításakor újra szembetaláljuk magunkat. Nehézséget okoz a hosszú termelési időszak végére előirányozhatatlan faválaszték-igény, rendelkezésre állítható technika és a gazdasági eredmény kimutathatóságának bizonytalansága. Mindezek áthidalását kísérte meg a többek által felvetett *szakaszolás*. A teljes termelési folyamatot részfolyamatokra bontják — mag-, csemetetermelés, erdősítés, egyes nevelési belenyúlások, majd véghasználat — és ezekre elkülönítetten igyekeznek

technikát, technológiát kialakítani, vizsgálják az egyes eljárások gazdaságosságát. Ez utóbbinál azonban minden esetben nehézséget okoz a termelési érték meghatározása. A legnagyobb veszély pedig a szakaszolásban az elkülönülés, egyik szakasz csak névlegesen lehet tekintettel a másikra és valamennyi az egész folyamatra. A hagyományos modell-elképzelésnek róható fel többek között az erdőművelésnek és fahasználatnak oly sok nehézséget okozó elkülönülése, aminek következtében egy időben még a szervezeti szétválasztás is kísérelt.

Az új termelési modell a rendszeralakításban is könnyebbséget ígér. Az erdő újratermelési folyamatában az életébe való, két legnagyobb mértékű, mesterséges beavatkozás — véghasználat és felújítás — egymás közvetlen szomszédságában szorosan kapcsolódik egymáshoz. Ezt célszerű komplexen, egységes rendszerbe foglalni, erre megfelelő *gépláncot*, *munkaszervezetet* kialakítani. Az operáció rövid idő alatt — kedvező esetben egyetlen évben, de két évnél általában nem hosszabb idő alatt — lezajlik, csupán kisebb pótmunkák fordulnak elő az erdősítés befejezéséig, átlagosan hat évig. Ez tervezéssel és elszámolással megfogható időtartam. A rendszert mellékmunkaként célszerű az előhasználatok elvégzésére is alkalmassá tenni — amíg ilyenekre még szükség van.

Az a körülmény, hogy a kialakítandó gép- és munkarendszerek főként a véghasználati kitermelés és felújítás elvégzésére irányulnának, nem jelenti azt, hogy figyelmen kívül maradna a teljes termelési folyamat, a fajok és termőhelyek sajátosságai, az egyes termékekhez fűződő konkrét népgazdasági igény. Ezt koncepcionálisan a kialakítandó *termelési rendszerekben* kellene érvényesíteni. Annyi ilyen célszerű alkotni, amennyi a felújítás megfelelő irányításához szükséges. Főleg az alkalmazandó fajokra, indulási hálózatra, erdősítési anyagra vonatkozóan kell, hogy tájékoztasson, elő kell irányozza a kialakítandó állományszerkezetet, a vágáskort, s mindezt a faállománytól elvárt funkció — termék vagy szolgáltatás, gyakran mindkettő — lehető legjobb teljesítése érdekében. Így el lehetne különíteni pl.:

tölgyrönköt adó üdülőerdőt,
tölgyforgácsnak való és véderdőt,
akácrrönköt adó erdőt,
akácforgácsnak való erdőt,
erdeifenyő rönköt adó és vízvédelmi erdőt,
erdeifenyő forgácsnak való erdőt stb.-t.

Ezek szerint a termelési rendszerek szerint üzemosztályokat kellene újra alakítani az üzentervekben és ez tájékoztatná a nagygépesített munkaszervezetet a végrehajtás módját illetően. Az elkülönítés természetesen nem jelenti a teljes termelési időszak alatti változathatatlanságot. Minden egyes üzentervezéskor, esetleges üzentervi revíziókor, de még közben is mód lehet a változtatás meg lehetséges mértékének és módjának kihasználásához.

A termelési rendszer az erdőgazdaságban tehát a termelés teljes időszakát átfogó, koncepcionális és az erdő további sorsát eldöntő véghasználati—erdősítési munkát végrehajtó szervezeti részből tevődne össze, amelyben a működést a végrehajtás jelentené, a koncepció pedig erdőrendezésileg kidolgozott és érvényesített korlátozást jelentene. Egy végrehajtó géprendszer több koncepció megvalósításához alkalmas kell legyen és fordítva, egyazon koncepciót több géprendszerrel is végre lehessen hajtani.

A végrehajtásra természetesen nem minden vállalatnak külön kell ebben az esetben felkészülnie. Idegen vállalkozásban is elképzelhető. Elképzelhető, mert a végrehajtás kellő felelősséggel, rövid idő alatt lefolyik, minősége megítélhető,

mert gazdasági eredménye mérhető, kimutatható, elemezhető. De nemcsak elképzelhető, hanem mindenképp ösztönözhető is, mert ebben az esetben érhető el a nagyobb munkahatékonyságot ígérő eszközkoncentráció, az anyagi és szellemi erők legeredményesebb hasznosítása.

A modell alkalmazásából származó külön előny a kitermelési munkának a felújítás érdekeit messzemenően figyelembe vevő vezetése. Fordítva ez természetesen alig sikerül, mert a sok évtizeddel később esedékessé váló munka végzésének körülményei kevésbé ítélnék meg. A jövőben bizonytalan hátrányok elkerülése érdekében pedig nem érdemes ma áldozatot vállalni. További előny a két legnagyobb munkaigényű részfolyamat közös erőgépellátása, az erőgéppel való gazdálkodás nagyobb lehetősége.

Mindez csak felvetés. Még csak nem is javaslat. Gondolat a megoldás megközelítéséhez.

Йероме Р.: ПРЕДЛОЖЕНИЕ К РАЗРАБОТКЕ ЛЕСОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ СИСТЕМ

Такое мнение, что лесохозяйственный процесс начинается со семенами, с облеснением и заканчивается с лесозаготовкой приводит к многим затруднениям. Нашей задачей является воспроизводство самого леса с большей производительностью при многоцелевом использовании леса. Таким образом исходным и конечным пунктом процесса может являться только законченное облеснение. В производственной системе лесозаготовки и облеснение должны быть взаимосвязаны.

R. Jérôme: A PROPOSAL FOR CREATING FOREST PRODUCTION SYSTEMS

The concept of considering the forest production cycle from the planting to the harvesting is a source of difficulties. In the framework of the Multiple Use the main task is to reproduce the forest itself with a higher productivity. Consequently the starting and end phase of the cycle could be the completion of planting. According to the system approach the planting and harvesting should be considered as an integrated activity.

A X. ötéves tervidőszakban (1976—1980) a szovjet erdőipar előtt álló egyik legfontosabb feladat a fafeldolgozás volumenének növelése és minőségének javítása. A probléma megoldásának kettős útja: új, hatalmas faipari komplexumok épülnek, a meglévő üzemeket pedig rekonstruálják.

Szibériában, az Irkutszki területen például felépül az Uszty Ilimszk-i Faipari Komplexum. A KGST-tagországok közreműködésével épülő óriás 500 ezer tonna cellulózt, 1,5 millió köbméter fűrészárut, továbbá esztergált faárut állít majd elő. A komplexum ellátásához szükséges 4,6 millió köbméter kitermeléséhez és elszállításához tíz fakitermelő ipari gazdaságot létesítenek. A legnagyobb gazdasági eredményt azonban a már meglévő üzemek rekonstrukciója ígéri, amely nagy beruházást nem igényel. A moszkvai kísérleti üzemből például, csupán a berendezés és a technológia korszerűsítésével a kibocsátott termék mennyisége megduplázódott. Ugyanakkor az üzem területe és a munkások száma a korábbi maradt.

A szovjet állam törekvése arra irányul, hogy a faipari termelést tökéletesítse, a nyersanyagot komplex módon hasznosítsa, a hulladékfa feldolgozását meggyorsítsa. A hulladékból előállított falemezek például kitűnően helyettesítik a faárutakat. Ebből a termékből egy köbméter csaknem négy köbméter gömbfát pótol. A faforgácsból készült lemezek termelésének növelése a IX. ötéves tervidőszakban (1971—1975) lehetővé tette, hogy a feldolgozásra alkalmas faanyag felhasználását 16 millió köbméterrel csökkentsék, több mint 300 ezer hektár erdőterületet megővjanak a kivágástól, s körülbelül 30 ezer munkást felszabadítsanak a fakitermelő munka alól.

Eroőteljesen folyik a SZU-ban a fakitermelés mőszaki újjáalakítása. Az iparág nagy teljesítményő gépeket, korszerő technológiát kap. Olyan gépeket szerkesztettek, amelyek a kézi munkát teljesen kikőszőbőlik. Bár számos új gépet szeriában gyártanak már, a fakitermelők növekvő szükségleteit ez sem tudja kielégíteni. A X. ötéves tervidőszak feladata, hogy a fakitermelést teljes mértékben ellássa a kézi munkát kikőszőbő, korszerő gépekkel.

Az új technika és technológia bevezetése mellett továbbra is fontos feladat marad a termelés belső tartalékainak a feltárása. A megoldás egyik útja: az ősszevont brigádokra épő munkaszervezés. Ez a vágásterületeken, az elszállításnál és a feldolgozásnál a munka termelékenységének 23 százalékos növekedését teszi lehetővé. Az elmőlt évben az ősszevont brigádok előállították elő a fakitermelés ősszevülemének 65 százalékát.

(APN)